

Toruń, 20 stycznia 2024 r.

Prof. dr hab. Zbigniew Witkowski
Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja

**dorobku i osiągnięć naukowych Pani dr Julii Wojnowskiej-Radzińskiej
w dziedzinie nauk społecznych , w dyscyplinie nauki prawne.**

1. Ustalenia wstępne

Podstawą do sporządzenia niniejszej recenzji jest uchwała nr 2/2023/2024 Rady Dyscypliny Nauki Prawne Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z dnia 14 listopada 2023 r. wyznaczająca mi funkcję recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania doktor Julii Wojnowskiej-Radzińskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Zgodnie z art. 219 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stopień doktora habilitowanego (dalej „ustawa”) nadaje się osobie, która: 1) posiada stopień doktora; 2) posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej: a) 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a, lub b) cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, które w roku opublikowania artykułu w ostatecznej formie były ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami

wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. b, lub c) zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne; 3) wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Tak więc zadaniem recenzenta wyznaczonego w postępowaniu habilitacyjnym jest dokonanie oceny spełnienia przez Habilitanta/kę, w szczególności przesłanki z art. 219 ust. 1 pkt. 2 ustawy.

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne

Doktor Julia Wojnowska-Radzińska posiada dyplom magistra prawa, uzyskany w 2007 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 2012 r. również na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu uzyskała stopień naukowy doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. „Prawo cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydaleniem w prawie polskim i prawie międzynarodowym”, napisanej pod kierunkiem naukowym prof. dr. hab. Zdzisława Kędzi (recenzenci w przewodzie: prof. dr hab. Roman Wieruszewski i prof. dr hab. Tadeusz Gadkowski). Obecnie doktor J. Wojnowska-Radzińska zatrudniona jest na stanowisku adiunkta w Zakładzie Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

3. Ocena monografii „Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union”, Leiden 2023, Wydawnictwo Brill/Nijhoff, ss.235, ISBN: 978-90-04-67767-8 .

We wniosku z dnia 8 sierpnia 2023 r. o przeprowadzenie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz w autoreferacie (s.2) dr Julia Wojnowska-Radzińska jako główne osiągnięcie w swoim dorobku, mające być podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, wskazała w/w

monografię tj. „**Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union**”, Leiden 2023, Wydawnictwo Brill/Nijhoff, ss.235, ISBN: 978-90-04-67767-8, która zatem ma stanowić monografię opisaną w art. 219 ust. 1 pkt. 2 lit. a ustawy.

3.1. Wybór tematu rozprawy

Dla porządku wypada przetłumaczyć tytuł monografii. Brzmi on tak oto : „Wpływ prewencyjnego nadzoru nad danymi na prawa podstawowe w Unii Europejskiej”. Takie ujęcie podyktowane zostało zamiarem przeprowadzenia analiz i ocen zagrożeń dla praw podstawowych obywateli UE, jakie wiążą się z możliwościami wykorzystywania prewencyjnych programów nadzoru wobec danych osobowych, przyjmowanych w intencji urealnienia walki z terroryzmem oraz z innymi najpoważniejszymi formami przestępczości. Przełom XX i XXI wieku okazuje się być bowiem czasem niezwykle złożonym dla egzystencji jednostki i całych współczesnych społeczeństw. Postępuje konfrontacja różnych systemów wartości, postępują niekontrolowane procesy migracyjne, narastają fundamentalizmy, nierówności społeczne, podważeniu postępuje europejski i światowy porządek rzeczy, utrwała się zjawisko relatywizmu aksjologicznego, narasta tęsknota za bardziej sprawiedliwym podziałem dóbr i zasobów naturalnych i dążenie do osiągnięcia dobra. W następstwie narastającej globalizacji stale ewoluuje też pojęcie bezpieczeństwa . O ile dotychczas polityka bezpieczeństwa, w tym w wewnętrznym jego wymiarze, oznaczała zwalczanie zagrożeń i zapewnianie porządku publicznego, o tyle trafnie podnosi się, że w obecnym zglobalizowanym świecie tę politykę bezpieczeństwa koniecznie trzeba poszerzyć o istotne nowe elementy, w tym o stanowcze działania prewencyjne. Niezwykle ważne stają się, bowiem rozpoznawanie charakteru zagrożeń, a więc to, czy powstają one wewnątrz państwa, czy mają swoją genezę i swoje odniesienie w środowisku zglobalizowanym, położonym poza własnym państwem z udziałem czynnika międzynarodowego. To powoduje, że ulega rozchwianiu, a wręcz zanikowi, granica między zewnętrznymi i wewnętrznymi zagrożeniami bezpieczeństwa. W tym sensie ta nowa sytuacja zmienia zakres pojęciowy bezpieczeństwa w ogóle, a bezpieczeństwa wewnętrznego w sposób szczególny. Zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego coraz częściej wymaga działań poza terytorium własnego państwa i przy udziale licznych czynników o ponadnarodowym charakterze (np. kazu poszukiwań terrorystów na terytorium Unii Europejskiej poza terytorium Francji, po wielkim zamachu dokonanym przez ISIS w Paryżu, we Francji z listopada 2015 r.).

Nie da się jednak dokonać gruntownej analizy tak złożonych, licznych i szczegółowych problemów wszechstronnie w jednym dziele. Stąd słuszne założenie Autorki dzieła pewnego samoograniczenia się merytorycznego. To sprawiło, że

przedmiotem analiz w pracy są trzy i tak rozległe, ale kluczowe dla identyfikacji i śledzenia terrorystów problemy (dane) dotyczące przepisów unijnych tj. regulujące : 1. zatrzymywanie tzw. metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, dane o przelocie pasażera i dane dotyczące transakcji finansowych w ramach programu TFTP, czyli programu śledzenia środków finansowych posiadanych i transferowanych przez terrorystów za granicę (SWIFT). Po ich przetworzeniu elektronicznym przy pomocy specjalnych algorytmów, dane te stają się kopalnią wiedzy dla służb specjalnych. Nie trzeba dodawać, że wobec wskazanych wyżej ryzyk i całkiem realnych zagrożeń i wydarzeń dla świata przełomu XX i XXI wieku, walka z terroryzmem musi stanowić podstawowe zadanie Unii, jej organów i podmiotów kooperujących. Elementem tej walki ma być właśnie ów przewencyjny nadzór nad danymi, dającymi z wyprzedzeniem wgląd do potencjalnych, ale i realnych zagrożeń dla ich eliminowania. Pojawia się tu jednak zarazem kapitalny problem nadzoru nad tą masą zbieranych i przechowywanych danych, dzięki którym ich dysponent uzyskuje nieograniczony dostęp do wiedzy o każdym obywatelu, znajdującym się w bazach cyfrowych i pozostawiającym po sobie każdego dnia świadomie albo nieświadomie tzw. cyfrowy ślad (vide ostatnimi czasy także słynny casus polski programu „Pegasus“). Jeśli do tego dodamy ryzyka wynikające z postępujących szybko prac nad sztuczną inteligencją, rodzi się obraz niepokojący na skalę nie do wyobrażenia. Przy tym wszystkim musimy mieć świadomość, że dane pochodzące z przewencyjnego nadzoru dotyczą tak newralgicznych sfer jak prawo do prywatności, prawo do ochrony danych osobowych, zakazu dyskryminacji, czy wolności wypowiedzi. Autorka trafnie zauważa, że cały podjęty w jej analizach problem stanowi odwieczny, ale ciągle aktualny paradoks konstytucyjny, z którym notabene łączy się cel recenzowanej pracy. Brzmi on „ jak osiągnąć właściwą równowagę między ochroną bezpieczeństwa publicznego, a ochroną praw podstawowych obywateli UE“ (s.4 autoreferatu). Wydaje się, że wprawdzie bywały udzielane odpowiedzi na ten dylemat, ale chyba najlepiej ujął to Benjamin Franklin mówiąc „*Jeśli ograniczymy swoją wolność, by uzyskać bezpieczeństwo stracimy obie te rzeczy*“ (sic!).

W tym kontekście arcyciekawe badawczo i intelektualnie jest pytanie o możliwość, ale i zadanie wypracowania właściwej równowagi między tymi dwoma wartościami, czyli w jakiej proporcji (naturalnie w różnych sytuacjach) można, albo należy ograniczyć jedną z w/w wartości dla wzmocnienia drugiej (s. 4 autoreferatu).

Autorka trafnie ocenia, że problemy analizowane w monografii stanowią materię niezwykle aktualną i wymagającą głębokiej i natychmiastowej refleksji, ale i akcji normatywnej na poziomach krajów członkowskich UE i samej Unii.

Prawdą jest, że (w takim jak to uczyniła Autorka kontekście) problem nie był ani analizowany, ani prezentowany w literaturze przedmiotu. Prace na ten temat bywają

wprawdzie, ale mają charakter selektywny, gdy idzie o zawartość merytoryczną i nie odnoszą się do całości problemu. Anglojęzyczna wersja książki świadczy o odwadze Autorki poddania się międzynarodowemu osądowi jej dzieła, nie mówiąc o fakcie, że rzeczywiście materia badana ma międzynarodowy wymiar. W tym znaczeniu praca wypełnia istniejącą, istotną lukę badawczą we wskazanym zakresie.

3.2. Styl i metoda prezentacji tematu

Język pracy jest niezwykle poprawny. Rozważania Habilitantki prowadzone są w sposób przejrzysty i konsekwentny. Także z punktu widzenia stylistycznego i interpunkcyjnego rozprawa jest przygotowana starannie. Nie budzi zastrzeżeń cała technika warsztatowa. Przypisy zostały skonstruowane starannie mimo, że znaczna część literatury to literatura zagraniczna. Uwaga ta dotyczy też odesłań do aktów prawnych i do orzecznictwa. Strona formalna, świadcząca o kompetencjach warsztatowych, zasługuje zatem na pozytywną ocenę.

Habilitantka posłużyła się kilkoma metodami badawczymi. Wskazała i zastosowała jako podstawową metodę dogmatyczno-prawną, a nadto prawno-porównawczą oraz historyczną. Metoda dogmatyczno-prawna została wykorzystana przede wszystkim w procesie wykładni i interpretacji właściwych aktów prawnych, należących do kręgu przepisów unijnych prawa pierwotnego i wtórnego, do kręgu aktów prawa międzynarodowego publicznego, a wreszcie do kręgu prawa w zakresie ochrony praw człowieka. Dla prawidłowego ukazania narodzin oraz ewaluowania koncepcji prewencyjnego nadzoru nad danymi sięgnięto trafnie i udatnie do metody historycznej i prawno-porównawczej, co niewątpliwie przyczynia się do podniesienia wartości pracy. Pragnę przy tym wszystkim zauważyć, że istotną rolę w formułowaniu wniosków dotyczących analizy orzecznictwa organów międzynarodowej ochrony praw człowieka oraz literatury przedmiotu odegrała również metoda analityczna, nie nazwana ani nie wskazana wprost, ale obecna w pracy. Warto zwrócić przy tym uwagę nie tylko na wykorzystanie bogatego orzecznictwa unijnego i międzynarodowego w rozprawie, ale i na to, że analiza całego zebranego i starannie wyselekcjonowanego orzecznictwa trybunałowego nie ogranicza się wyłącznie do dorobku Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu, czy Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, lecz obejmuje także badanie dorobku orzeczniczego innych instytucji w innych krajach takich jak Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych i Federalny Trybunał Konstytucyjny RFN. Znacząco podnosi to wiarygodność rozprawy i ją niezwykle wzbogaca.

3.3. Baza źródłowa

Habilitantka wykazała się starannością zbierając materiały potrzebne do analizy wybranego problemu badawczego. Na 13 stronach pracy wskazała monografie, studia i artykuły naukowe, publikacje elektroniczne, źródła prawa,

raporty Parlamentu Europejskiego, licznych komisji, dokumenty Rady UE, opinie licznych instytucji europejskich (np. Adwokatów Generalnych) i pozaeuropejskich (np. Departamentu Skarbu USA) oraz orzeczenia sądów i trybunałów.

Wykaz obejmuje (na 13 stronach monografii) 178 samych tylko prac przedstawicieli nauki międzynarodowej, zajmujących się problematyką szeroko pojętej ochrony praw człowieka. Wskazane źródła, orzecznictwo jak i pozostałe pozycje literatury przedmiotu zostały dobrane rzetelnie i kompetentnie. Baza rozprawy została oparta na opracowaniach obcojęzycznych opublikowanych w języku angielskim. Przywoływane w pracy poglądy doktryny poddawane są przez Habilitantkę starannej i wszechstronnej analizie i ocenie, która nierzadko miewa charakter polemiczny. Umiejętność formułowania dobrze uzasadnionych wniosków krytycznych świadczy zatem o dojrzałości naukowej Habilitantki, co należy zauważyć i docenić.

3.4. Konstrukcja i ocena rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa habilitacyjna liczy 225 stron. Została podzielona na sześć rozdziałów merytorycznych, posiada krótkie wprowadzenie i zawiera zwięzłe zakończenie. W ramach pracy wyróżniona została także bibliografia.

Rozprawa poprzedzona jest zwięzłym czterostronicowym wprowadzeniem. Autorka sformułowała tutaj podstawowe cele swej pracy. Poprawnie wypadła również zgrabna prezentacja treści poszczególnych rozdziałów pracy we wstępie (s. 3-4). Nie zgłaszam zastrzeżeń co do systematyki ogólnej i szczegółowej w kwestii kolejności rozpatrywanych zagadnień. Kolejność ta jest uzasadniona merytorycznie, chronologicznie i logicznie. Waga zagadnienia będącego założeniem badawczym jest nie do przecenienia. Oto Autorka zamierzała zbadać w swej pracy jak przepisy unijne dotyczące gromadzenia , zatrzymywania i przetwarzania tzw. metadanych o proveniencji z łączności elektronicznej, dotyczące transakcji finansowych i pochodzących z PNR, i które mogą być udostępniane policji i organom specjalnym do zwalczania poważnej przestępczości i terroryzmu na terytorium Unii, są ukształtowane i gromadzone oraz przetwarzane w koincydencji z gwarantowanymi prawami podstawowymi obywateli UE. A ponieważ założenie prewencyjności gromadzenia tych danych, ich zatrzymywania i przetwarzania zakłada praktycznie powszechną inwigilację, jest konieczne zbudowanie mechanizmów gwarancyjnych i kontrolnych odpowiadających treści Karty Praw Podstawowych UE. Takie założenie wyjściowe pracy wydaje się być bezdyskusyjnie poprawne. Habilitantka też pragnie w swej dysertacji odpowiedzieć na pytanie o relacje pomiędzy takimi kluczowymi wartościami jak bezpieczeństwo publiczne v. realizacja praw podstawowych obywateli UE.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym , (w tłumaczeniu na język polski) „ Charakter i zakres prewencyjnego nadzoru nad danymi” Habilitantka scharakteryzowała istotę prewencyjnego nadzoru nad danymi, omówiła jego genezę i wagę dla zagwarantowania bezpieczeństwa obywatelom w państwach członkowskich UE z jednoczesnym respektowaniem ich praw podstawowych, dla których elementem gwarancyjnym jest treść Karty Praw Podstawowych UE. Rozdział ma charakter wprowadzający, teoretyczno-porządkujący, zawiera wyjaśnienie pewnych istotnych dla rozpatrywanego zagadnienia pojęć. Zawiera też uwagi dotyczące genezy procedur prewencyjnego nadzoru nad danymi ze wskazaniem znaczenia zamachu z 11 września 2001 r. na WTC w Nowym Jorku zorganizowanego przez islamską organizację terrorystyczną Al -Kaida oraz zamachów terrorystycznych organizowanych na terytoriach państw członkowskich UE. Szczególne znaczenie , i słusznie , Habilitantka przywiązuje do takich pojęć jak metadane (s.10-13) oraz eksploracja i profilowanie danych (s.8-10) i te właśnie pojęcia poddała analizie. Tak więc założeniem tego fragmentu rozprawy było zwrócenie uwagi na nowe konstrukcje terminologiczne i wyjaśnienie ich treści oraz znaczenia dla przedmiotu badania.

W pełni merytoryczny i analityczny jest rozdział drugi zatytułowany „Zatrzymywanie i przetwarzanie metadanych pochodzących z łączności elektronicznej”. Uwaga zostaje tu skoncentrowana na prezentacji i analizach przepisów, umożliwiających prowadzenie nadzoru nad danymi dotyczącymi ruchu i dotyczącymi lokalizacji w unijnym prawodawstwie. Podjęcie tutaj akcji normodawczej w 2002 r. było pokłosiem wspomnianego ataku Al-Kaidy w USA w 2001 r. , ale jak się niebawem okazało wychodziło naprzeciw nowym zagrożeniom i nowym atakom terrorystycznym (np. 11 marzec 2004 najkrwawszy w Europie atak bombowy na stacji kolejowej Atocha w Madrycie i 7 lipca 2005 r. Londynie). Po tych tragicznych lekcjach musiano przystąpić do opracowania nowej strategii walki z terrorem tj. europejskiej, ujednoczonej strategii bezpieczeństwa.

Na uwagę i uznanie zasługuje tutaj obecność w pracy analizy bardzo znaczącej dla przedmiotu badań judykatury TSUE w Unii Europejskiej. Nawiasem mówiąc, efektem ciekawej i obszernej rekonstrukcji w pracy dotychczasowej sfery orzeczniczej TSUE jest ustalenie, że judykatura TSUE pełni ważną , a nawet rzecz można kluczową, rolę w dążeniu do ustalenia i utrzymania względnej równowagi między skuteczną ochroną praw podstawowych obywateli UE, a wartością niezwykle ważną jaką była, jest i będzie wciąż w przyszłości w demokratycznych społeczeństwach wartość bezpieczeństwa. Nie tylko TSUE, ale też inne organy Unii, w tym KE i Rada UE, dostrzegając pryncypia wynikające z niedających się pominąć, czy uchylić, czy choćby pominąć praw podstawowych (prywatność i ochrona danych

osobowych) wypowiedziały się na rzecz koncepcji przewagi bezpieczeństwa publicznego (narodowego) wobec praw podstawowych . I tę tezę też w zasadzie podzielam.

W kontekście wspomnianych wyżej tragicznych „lekcji” dla UE z 2004 i 2005 r. w Madrycie i w Londynie, chodzi o ważną Dyrektywę 2006/24 etc., bo dokonującą pewnych istotnych zmian w dotychczasowym stanie prawnym (m.in. uchylenie tzw. dyrektywy retencyjnej 2002/58/WE) i o Dyrektywę 2002/58/WE etc. Dostrzegła tu też wagę problemu Autorka. Należy więc docenić tutaj wszechstronną analizę (s.21-25) uchylonej dyrektywy retencyjnej (wyrok w sprawie Digital Rights Ireland (sprawy połączone C-293/12 oraz C-594/12). Taki zabieg był potrzebny dla ukazania ewentualnych skutków ogólnej i niezróżnicowanej retencji metadanych dla obywateli. Warto zauważyć, że uchylenie dyrektywy retencyjnej nie było łatwe i zaangażowały się w tę sprawę sądy Irlandii, Słowacji i Austrii (s.21-25). Nie sposób nie zgodzić się ze spojrzeniem Autorki na zaaprobowane przez TSUE stanowisko w sprawie retencji metadanych, a więc danych pozyskiwanych z łączności elektronicznej.

Trzeci rozdział rozprawy, wraz z drugim i czwartym, stanowi zasadniczy trzon recenzowanej pracy. Został on poświęcony analizie problemu zatrzymywania i przetwarzania danych dotyczących przelotu pasażera, czyli dotyczy tzw. danych z zakresu PNR. Analizie podlegały tutaj dane osobowe oraz aspekt prewencyjnego nadzoru na tymi danymi. Habilitantka starannie i wszechstronnie prześledziła swoimi analizami prawo UE odnoszące się do umowy o przekazywaniu danych PNR do państw trzecich, dla których stroną jest UE i takie kraje jak USA, Kanada , Australia. Ponadto solidnej analizie poddano Dyrektywę PE i Rady UE nr 681/2016 w sprawie wykorzystywania danych dotyczących przelotu pasażera w celu zapobiegania przestępstwom terroryzmu i innej poważnej przestępczości, ich wykrywania, prowadzenia postępowań przygotowawczych w odniesieniu do nich i ich ścigania. Odnajdujemy tu także prezentację, analizy i oceny najbardziej reprezentatywnych w tych kwestiach (PNR) wyroków TSUE. Zwraca uwagę przenikliwość i waga orzecznictwa TSUE w kontekście warunków jakie muszą być spełnione w razie zawierania umów m. UE, a państwami trzecimi co do przetwarzania danych PNR. Także tutaj widoczna jest troska TSUE w jego orzecznictwie o utrzymywanie standardów ochrony takich wartości jak prywatność, ochrona danych osobowych w ich koincydencji do wartości bezpieczeństwa publicznego. Autorka trafnie dostrzega tu tendencję orzeczniczą zmierzającą do ustalenia odpowiedniej proporcji dla zapewnienia respektu dla wskazanych wartości. To oczywiście musi oznaczać konieczność uwzględniania w unijnym procesie kreowania prawa prewencyjnego nadzoru nad danymi płynących stąd ograniczeń, co samo w sobie w praktyce okazuje

się trudnym elementem negocjacyjnym wręcz podpisywania dwustronnych umów, gdy zachodzi potrzeba lub konieczność przekonania do warunków judykatury TSUE partnerów spoza UE.

Kolejny rozdział czwarty zatytułowany jest „Zatrzymanie i przetwarzanie danych o transakcjach finansowych w ramach Programu śledzenia środków finansowych należących do terrorystów”. Autorka przeprowadziła tutaj szczegółowe analizy przepisów odnoszących się do danych nt. transakcji finansowych w ramach programu TFTP. Jest to program autorstwa władz USA dla zapobiegania zamachom dzięki monitorowaniu budzących podejrzenia transakcji. I tutaj rozpoznajemy kluczowe definicje dotyczące pojęć odpowiednich danych i ich konotacji w kontekście prewencyjnego nadzoru na nimi. Odnajdujemy też sprawne analizy dotyczące istniejących umów (2 – w tzw. sprawie TFTP-1 i TFTP-II) pomiędzy UE i USA nt. przetwarzania i przekazywania z Unii do USA, informacji do ich wykorzystania przez Program śledzenia finansów posiadanych przez terrorystów.

W rozdziale piątym dotyczącym Prewencyjnego nadzoru nad danymi oraz wyzwań dla praw podstawowych Habilitantka bada przypadki naruszania praw podstawowych Obywateli UE jakie mogą być konsekwencją istnienia uregulowań umożliwiających zbieranie, zatrzymywanie i przetwarzanie metadanych pochodzących z łączności elektronicznej, danych PNR i danych z transakcji finansowych opartych na programie TFTP. Przedmiotem zainteresowania Autorki w tym kontekście są privacy, prawo do ochrony danych osobowych, domniemanie niewinności, zakaz dyskryminacji i swoboda ekspresji na tle aktualnego orzecznictwa TSUE oraz ETPCz. Czego by nie powiedzieć nt. wykorzystywania programów prewencyjnego nadzoru nad danymi, to niewątpliwie trzeba zgodzić się, że powodują one naruszenia i ingerencję w prywatność i dane osobowe obywateli oraz ingerują bezdyskusyjnie w takie wartości jak zakaz dyskryminacji, wolność wypowiedzi oraz domniemanie niewinności. To ostatnie jest szczególnie ważne, bowiem jak konstatuje Habilitantka „logika prewencyjnego nadzoru nad danymi przyjęta przez unijnego prawodawcę prowadzi do wniosku, że każda jednostka może być potencjalnie zaangażowana w działalność przestępczą, co tym samym narusza domniemanie niewinności, przypisując z góry zamiar popełnienia przestępstwa”. (s.11).

Wreszcie pozostał rozdział szósty pt. Jakie minimalne gwarancje są potrzebne? Habilitantka w sposób udany rozważa tutaj wymogi standardu programów prewencyjnego nadzoru nad danymi osobowymi w kontekście przesłanek i celów jakie leżą u ich podstawy. Naturalnie wszystkie te wymagania muszą odpowiadać prawom podstawowym dla ich adekwatności do unijnego porządku prawnego. Autorka odniosła się też tutaj do zagadnienia skuteczności prewencyjnych

programów nadzoru i zapewnienia równowagi nad danymi z uwagi na ich realną rolę i wagę w tzw. cyfrowym świecie. To z tego powodu przyjmuje się, co musi być oczywistością, że cały mechanizm obudowany różnymi instrumentami prawnymi nadzoru nad danymi umożliwiającymi zwalczanie najpoważniejszej przestępczości i terroryzmu **musi**, za motto swej egzystencji, przyjmować pryncypium praworządności (a więc m.in. transparentne, precyzyjne i usuwające nadmierne pole interpretacyjne przepisy) i proporcjonalności, z czym nie sposób się nie zgodzić w kontekście przyjętych tez finalnych pracy. To wszystko są oczywiście wciąż pożądane efekty, bowiem w praktyce nie ma oczywistych danych, a z tym i dowodów (na przykład statystycznych), dających nam obraz efektów w kwestii realnego poziomu efektywności dyrektywy o danych PNR, co jest istotną słabością systemu.

Nie bez znaczenia jest tutaj także, co Autorka klarownie i trafnie wyklada, dobrze uzasadniając swój wywód, że bardzo daleko idące skutki programów prewencyjnego nadzoru nad danymi wymagają zastosowania mechanizmu niezależnej kontroli ex ante, co może być zrealizowane tylko przez udział w tej procedurze niezależnego i niezależnego sędziego albo specjalnego innego organu (np. administracyjnego), ale cieszącego się przymiotem niezależności i przy warunku spełnienia przez taki organ kryteriów obiektywizmu i bezstronności

W zakończeniu Autorka w sposób zwięzły odniosła się do postawionych we wprowadzeniu hipotez badawczych oraz wyjątkowo sugestywnie i zarazem trafnie omówiła perspektywę zastosowania osiągniętych wyników swoich badań.

.....

4. W podsumowaniu formalnej i merytorycznej oceny rozprawy pragnę podkreślić, że dr Julia Wojnowska-Radzińska posługuje się bardzo poprawnym warszatem badań naukowych, a przedłożona do oceny monografia pt. „Implications of Pre-emptive Data Surveillance for Fundamental Rights in the European Union”, Leiden 2023, Wydawnictwo Brill/Nijhoff, ss.235, ISBN: 978-90-04-67767-8, stanowi w mojej ocenie, osiągnięcie naukowe stanowiące znaczny wkład Habilitantki w rozwój dyscypliny nauk prawnych, a zatem spełnia przesłankę z art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

5. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych

Na dorobek naukowy Habilitantki, obejmujący okres zarówno przed jak i po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych, składa się 35 publikacji naukowych w tym: 2 monografie, 1 redakcja naukowa monografii, 16 rozdziałów w zbiorowych monografiach naukowych (6 przed habilitacją i 10 po habilitacji), 16 artykułów

naukowych opublikowanych po habilitacji w polskich ogólnopolskich i środowiskowych czasopismach naukowych (w tym 4 w języku angielskim). W dorobku publikacyjnym Habilitantki mamy 2 solidne monografie w języku angielskim oraz łącznie 6 artykułów w tymże języku). Dorobek publikacyjny Habilitantki prezentowany był w liczącym się w Europie Wydawnictwie Brill/Nijhoff w Lejdzie (2 monografie), co samo w sobie w naturalny sposób rozszerza zakres oddziaływania publikacji oraz świadczy o odwadze Habilitantki w poddawaniu swoich dzieł ocenie międzynarodowej. Ponadto warto zauważyć, że Kandydatka publikuje w najwartościowszych polskich czasopismach naukowych, jak np. Przegląd Konstytucyjny, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Review of European and Comparative Law, Studia Europejskie, Studia Biura Analiz Sejmowych, Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych, Przegląd Prawa Publicznego, Studia Polityczne.

W ogólnym obrazie zainteresowań badawczych Habilitantki dają się wyróżnić dwa widoczne nurty tematyczne. **Pierwszy z nich obejmuje europejskie prawo migracyjne, drugi zaś dotyczy szeroko rozumianej dogmatyki konstytucyjnych praw i wolności człowieka i obywatela.**

Pierwszy jest starszy , bowiem badania z tego zakresu zainicjowane zostały jeszcze w okresie przed-doktoratowym. Jest to nurt szeroki i dzisiaj już bardzo dojrzały naukowo. Habilitantka obejmowała swoimi zainteresowaniami tutaj problematykę ochrony praw podstawowych obywateli UE i cudzoziemców w „unijnej przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości”, w szczególnym kontekście, gdy idzie o cudzoziemców tj. ich ochrony przed wydalaniem. Jest to widoczne w dorobku poprzez cztery solidne artykuły z okresu przed doktoratem : *Problem migracji w społeczeństwie integrującej się Europy w aspekcie praw człowieka* [w:] *O przestrzeni edukacyjnej: Chaos, żywioły, ład. Parerga*, red. K. Wojnowski, M. Marcinkowski, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2009, s. 430-439, *Prawo cudzoziemca do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego na podstawie art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności* [w:] *Kapitał społeczny a nierówności - kumulacja i redystrybucja*, red. K. Marzec-Rolka, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, 2009, s. 267-276, *Ochrona cudzoziemców przed wydalaniem - koncepcja non-refoulement* [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności. Tom VI*, red. P. Wiliński, N. Buchowska, B. Guzik, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im . A. Mickiewicza, Poznań 2010, s. 87-98 (we współautorstwie z Mateuszem Radzińskim), *Działalność przestępcza osiadłych imigrantów jako podstawa uchylecia ochrony przed wydalaniem na podstawie art. 8 Konwencji o ochronie*

praw człowieka i podstawowych wolności [w:] Socjalizacja dysocjacyjna. Doświadczenia indywidualne i społeczne. Inspiracje teoretyczne i próby pedagogicznej ingerencji, red. A. Matysik- Błaszczyk, J. Modrzewski, Poznań 2012, s. 281-293.

Nurt ten był kontynuowany po doktoracie i dowodem na to są m.in. publikacje z 2013 i z 2014 r.: *Prawo cudzoziemca do wniesienia środka odwoławczego w procedurze wydalenkowej w świetle Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* (Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny nr 3/2013, s. 21-34), w którym zanalizowano zakres przedmiotowy prawa cudzoziemca do odwołania się od decyzji w przedmiocie wydalenia na podstawie art. 1 Protokołu nr 7 do EKPC. Konkluzje badań nie są jednak optymistyczne w sytuacji stwierdzenia, że przysługujące cudzoziemcom gwarancje proceduralne w postępowaniu wydalenkowym nie obejmują prawa do rzetelnego procesu. W tej sytuacji zaproponowano, by istniejącą lukę w zapewnieniu cudzoziemcom proceduralnej ochrony przed wydaleniem wypełnić poprzez stosowanie art.13 EKPC, formułującego prawo do skutecznego środka odwoławczego. Kontynuacją i wkroczeniem na pole debaty nt. ochrony wydalanych cudzoziemców w oparciu o *art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności* była kolejna praca Habilitantki na ten temat opublikowana w: (Studia Europejskie nr 1/2013, s. 101-112). Zwrócono w niej uwagę na temat obowiązków państw-stron Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w przedmiocie zakazu wydalenia cudzoziemców do kraju, w którym narażeni byłiby na poważne naruszenia praw człowieka, tzn. tortury lub inne nieludzkie traktowanie w świetle art. 3 EKPC. W tym nurcie pozostają też solidne opracowania pt.: *Dopuszczalność wydalania ciężko chorych cudzoziemców a zakaz nieludzkiego traktowania na podstawie art. 3 EKPC w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka* (Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych nr 4/2014, s. 20-39), *Ochrona obywateli Unii Europejskiej przed wydaleniem z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej - wybrane problemy* (Przegląd Prawa Publicznego nr 4/2014, s. 56-66) oraz *Procedural Guarantees for EU Citizens against Expulsion in the Light of Directive 2004/38/EC* (Adam Mickiewicz University Law Review No. 4/2018, s. 87-96). A wreszcie istnieje w dorobku publikacja pt. *(Zasady przyznawania pomocy socjalnej dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy*, Studia Biura Analiz Sejmowych nr 4/2014, s. 223-235). W artykule przeanalizowano zasady udzielania cudzoziemcom ubiegającym się o nadanie statusu uchodźcy pomocy socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem wypłaty indywidualnych świadczeń pieniężnych w oparciu o przepisy ustawy z 13

czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Swoistym resume, w tym nurcie badań Habilitantki, stała się monografia opublikowana w języku angielskim pt. *The Right of an Alien to be Protected against Arbitrary Expulsion in International Law* (*Prawo cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydalaniem w prawie międzynarodowym*), Brill/Nijhoff, Leiden 2015, ss. 226, stanowiąca wówczas zaktualizowaną i rozwiniętą wersję rozprawy doktorskiej (uwzględniającą m.in. przepisy nowej ustawy o cudzoziemcach z dnia 12 grudnia 2013 r. oraz najnowsze orzecznictwo sądów międzynarodowych). W publikacji zanalizowano prawa cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydalaniem z kraju legalnego pobytu, które wyrażone zostało zarówno w art. 13 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, jak i w art. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych. W 2023 r. Habilitantka podjęła też zagadnienie procesu kodyfikacji prawa cudzoziemca do ochrony przed arbitralnym wydalaniem w kontekście standardu międzynarodowego i omówiła ten problem w publikacji pt. *Kształtowanie się koncepcji ochrony cudzoziemca przed arbitralnym wydalaniem* [w:] *Między prawem a polityką. Księga jubileuszowa dedykowana Profesor Hannie Suchockiej*, red. B. Kaniewska, T. Wallas, K. Urbaniak, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2023, s. 893-904. Nie dającym się przecenić opracowaniem, ważnym dla potrzeb praktyki było opracowanie (wspólnie z M. Princem) dotyczące praw i obowiązków cudzoziemca związanych z legalizacją pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (*Prawa i obowiązki cudzoziemca związane z legalizacją pobytu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, Centrum Badań Migracyjnych UAM, Poznań 2015, ss. 108, ISBN 978-83-940904-2-5.). Narastające zjawisko kryzysu migracyjnego sprawiło, że w kręgu publikacji Habilitantki pojawiły się prace dotyczące tematyki unijnej polityki migracyjnej, takie jak : *Zasada non-refoulement i jej realizacja w działaniach FRONTEX-u* [w:] *Agencja FRONTEX w Strefie Schengen - 10 lat doświadczeń*, red. A. Kuś, A. Kosińska, A. Szachon-Pszenny, Lublin 2015, s. 145-167, *Obywatelstwo Unii Europejskiej*, Studia Biura Analiz Sejmowych nr 4/2015, s. 39-56, a wreszcie artykuł pt. *Karta Praw Podstawowych UE jako jeden z kluczowych instrumentów prawnych unijnej polityki migracyjnej*(w:) *W obliczu kryzysu : przyszłość polityki azylowej i migracyjnej Unii Europejskiej*, red. A. Kosińska, Lublin 2017, s.99-114. W

kolejności Habilitantka podjęła analizy przepisów Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów (AKPCiL) w przedmiocie ochrony cudzoziemca przed arbitralnym wydalaniem oraz decyzji Afrykańskiej Komisji Praw Człowieka i Ludów (*Protection of Aliens against Arbitrary Expulsion under African Charter on Human and Peoples' Rights* [w:] *Ochrona praw człowieka w Afryce. Aksjologia-instytucje-nowe wyzwania- praktyka. Tom 2*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2017, s. 237-245. W latach 2017-2019 Habilitantka zajmowała się istotnym elementem gwarancyjnym dla cudzoziemca, mianowicie sprawą jego dostępu do akt wydaleniowych, czyli inaczej mówiąc do kwestii dostępu cudzoziemców do akt w postępowaniu w przedmiocie zobowiązania do powrotu.

Imponującymi dowodami na efektywność przeprowadzonych tutaj badań są dwie ciekawe prace opublikowane w Holandii i w Polsce tj. *The access to secret evidence in expulsion proceedings under the European convention on human rights*, Netherlands Quarterly of Human Rights Vol. 35(4), 2017, s. 230-245, *Zakaz arbitralnego wydalania cudzoziemców w świetle art. I Protokołu nr 7 do EKPC i jego realizacja w polskim prawie i praktyce - wybrane problemy*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny nr 1/2017, s. 59-71, *Dostęp cudzoziemca do akt w postępowaniu wydaleniowym - uwagi de lege lata i de lege ferenda*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny nr 1/2019, s. 57-71.

Drugi, wspomniany wyżej nurt zainteresowań badawczych Habilitantki wpisuje się w sferę dogmatyki konstytucyjnych praw i wolności człowieka. Badania naukowe w tym zakresie dotyczyły wolności gospodarczej, zasady równości i zakazu dyskryminacji, zasady uniwersalności korzystania z konstytucyjnych praw i wolności, praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami oraz ochrony danych osobowych. Na ich kanwie podjęto bardzo ciekawe szersze analizy problemu respektowania prawa międzynarodowego w dziedzinie ochrony praw człowieka w przepisach Konstytucji RP z 1997 roku. Wyróżniłbym w tym zakresie artykuł *Wolność gospodarcza jako zasada ustrojowa i publiczne prawo podmiotowe* [w:] *Prawo wobec wyzwań współczesności. Tom V*, red. P. Wiliński, N. Buchowska, B. Guzik, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2008, s. 367-375 (tekst przygotowany we współautorstwie z Izabelą Pużycką). Motywem przewodnim kilku prac Habilitantki stał się problem zasady równości i zakazu dyskryminacji z art.32 ust.1 I 2 Konstytucji RP. Kilka prac dotyczyło ochrony praw kobiet, a w tym nt. znaczenia EKPC jako skutecznego narzędzia prawnego dla kształtowania standardów ochrony praw kobiet i znaczącej w tym

zakresie roli orzecznictwa ETPC ,a także nie dającej się przecenić roli Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Swoistym zwieńczeniem fragmentu badań w w/w zakresie była interdyscyplinarna monografia zbiorowa opublikowana pod redakcją Habilitantki i z jej udziałem autorskim tj. *Kobieta i płć w dyskursie aksjonormatywnym. Narracje interdyscyplinarne* (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2014, ss. 1-140). Mieści się też tutaj artykuł *Komentarze do wykonywania orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach zdrowia reprodukcyjnego Polek* [w:] *Kobieta i płć w dyskursie aksjonormatywnym. Narracje interdyscyplinarne* , s. 80-93. Omówione zostały tam wyselekcjonowane wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przeciwko Polsce, które stały się wzorcami w zakresie kształtowania standardów ochrony praw kobiet w kontekście zdrowia reprodukcyjnego. Pokazano, że akcesja RP do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wiąże się nie tylko z zaaprobowaniem standardów wyrażonych w jej przepisach. Dowiedziono, że waga tego aktu prawnego manifestuje się także w przyjęciu przez Polskę obowiązku wykonywania orzeczeń ETPC we wszystkich sprawach, gdy była ona stroną postępowania, kierując się zasadami dobrej wiary i efektywności implementacji. Jej prace zasługują na pozytywną ocenę również z uwagi na wielowątkową prezentację podejmowanych tematów badawczych. Na dowód w/w tez wskazałbym kolejne niezwykle interesujące i z pasją naukową napisane prace takie jak: *Council of Europe Standards for Combating Hate Speech against LGBT People and Their Implementation by Poland* [w:] *Gender-Based Violence Between National and Supranational Responses. The Way Forward*, red. Marilisa D' Amico, Costanza Nardocci, Editoriale Scientifica, 2021, s. 204-216. Wykazano w tej pracy, że standardy Rady Europy i orzecznictwo ETPC zawierają ważne wytyczne w zakresie zwalczania mowy nienawiści wobec osób LGBT. Jednak jednocześnie ustalono, że prawo polskie w niewystarczającym stopniu chroni mniejszości seksualne przed mową nienawiści. Odnajdujemy tu także artykuł poświęcony *Zasadzie poszanowania prawa międzynarodowego w Konstytucji RP*[w:] *Fundamentalne wartości i zasady ustrojowe. Model konstytucyjny a praktyka ustrojowa w Polsce*, red. M. Paździor, B. Szmulik, Lublin 2016, s. 40-56 dowodzący, że treść art. 9 Konstytucji RP z 1997 r. nie ogranicza się jedynie do wymogu jego implementacji i stosowania, prawa międzynarodowego, ale polega także na poddaniu się jurysdykcji rozmaitych podmiotów (TSUE, EKPC) zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego. W artykule *Status cudzoziemca w*

Konstytucji RP w świetle międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka ([w:] *Status cudzoziemca w Polsce wobec współczesnych wyzwań międzynarodowych* red. D. Pudzianowska, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 40-55), znajdujemy liczne odniesienia do statusu cudzoziemca w świetle Konstytucji RP z 1997 r. Konstytucja zrównuje, co do zasady, sytuację cudzoziemca znajdującego się pod jurysdykcją Rzeczypospolitej Polskiej z sytuacją obywatela polskiego i przewiduje dla niego takie same, jak dla obywatela, możliwości korzystania z praw i wolności. Dodałbym, w tym kontekście szerokiego zakresu problemów badawczych podejmowanych przez Habilitantkę, jeszcze zajęcie się problemami związanymi z realizacją praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami, które zostały dostrzeżone w orzecznictwie sądów europejskich. Istnieją tu dwie ciekawe i ważne publikacje: *Prawa wyborcze osób niepełnosprawnych w świetle przepisów Konstytucji RP oraz Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - wybrane problemy*, Studia Biura Analiz Sejmowych nr 2/2015, s. 219-237 oraz *Ochrona praw wyborczych osób z niepełnosprawnościami w świetle przepisów Konstytucji RP - mit czy rzeczywistość?*, Przegląd Konstytucyjny nr 2/2022, s. 117-132. Badania dotyczyły istniejących barier prawnych uniemożliwiających korzystanie przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną z czynnego prawa wyborczego. Autorka ustaliła, że prawodawca w odniesieniu do osób z taką niepełnosprawnością bezpodstawnie zastosował automatyzm w pozbawianiu ich czynnego i biernego prawa wyborczego na podstawie art. 62 ust. 2 Konstytucji. Przepis ten wprowadza bowiem domniemanie, że osoba ubezwłasnowolniona nie posiada minimalnego stopnia rozeznania i świadomości znaczenia aktu wyborczego. Na tej podstawie osoby z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, które zostały ubezwłasnowolnione częściowo, są pozbawione jakiegokolwiek aktywności wyborczej. Nie sposób też nie odnotować problematyki pandemii Covid-19, która nie mogła wypaść z kręgu zainteresowań badawczych Habilitantki, tym bardziej, że i w tym zakresie działania władz związane były z przetwarzaniem rozmaitych danych osobowych obywateli UE, a działania te musiały łączyć się ze znaczącymi często ingerencjami w sferę prawa podstawowych w tym w prawo do prywatności i w prawo do ochrony danych. Mamy tu niezwykle ciekawą publikację pt. *Ochrona danych osobowych w czasie Covid-19 - podejście UE* [w:] *System ochrony praw człowieka w Europie w czasie wyzwań pandemicznych*, red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2022, s. 244-255.

Zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym, jest to dorobek znaczący w rozumieniu przepisów ustawy.

Dowodem stałej aktywności naukowej Kandydatki jest również Jej udział w projektach badawczych, związanych z prowadzonymi przez Nią badaniami tak przed doktoratem, jak i po uzyskaniu stopnia naukowego doktora nauk prawnych. Prowadzone przez Kandydatkę badania obejmowały projekty badawcze finansowane ze środków krajowych i zagranicznych. Przed doktoratem odbyła Stypendium Rządu Austriackiego (*Stipendienstiftung der Republik 6sterreichfar Doktoranden*) na realizację indywidualnego projektu badawczego *Human rights of individuals who are not nationals of the counlly in which they live and asylum seekers*.

Po uzyskaniu stopnia doktora poprowadziła projekt badawczy nt. *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydaleniowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* (grant Narodowego Centrum Nauki, Program Sonata 9, 2015/17 /D/HS5/00406, Habilitantka była kierownikiem projektu). Ponadto uzyskała zaproszenie agencji ONZ - UN Women i była uczestniczką międzynarodowego projektu badawczego pt. *Ensuring Gender Equality in Constitutions: Engaging the Next Generation of Stakeholders* w programie *Global Gender Equality Constitutional Databas e* (09.2016 r. - 12.2017 r.). W ramach udziału w projekcie przygotowała wraz ze studentami Wydziału Prawa i Administracji UAM opracowanie *Women 's Reproductive and Socio-economic Rights from the Constitutional Perspective in Poland*. Zrealizowała też dwa indywidualne projekty badawcze *Dialog sądowych organów ochrony praw jednostki w multicentrycznym porządku prawnym* (Grant badawczy 2015 dla Młodych Naukowców) oraz *Konflikt pomiędzy prawem do autonomii informacyjnej a bezpieczeństwem publicznym w demokratycznym państwie prawnym w świetle Konstytucji RP oraz wiążących Polskę standardów międzynarodowych i europejskich* (Grant badawczy 2016 dla Młodych Naukowców) obydwie finansowane przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Na podstawie otrzymanego grantu w ramach konkursu „Wsparcie zarządzania talentami - powstrzymanie drenażu mózgów - Inicjatywa Doskonałości - Uczelnia Badawcza", zrealizowała indywidualny projekt badawczy nt. *Risks inherent in the processing of airline passengers 'personal data* (2022 r.). Ponadto w 2021 r. uczestniczyła w międzynarodowym zespole badawczym przygotowującym projekt *Gender, Safety and Wellbeing in the Digital age: Returning to the Past, Looking in the Future* w ramach konkursu CHANSE Call for Proposals *Transformations: Social and cultural dynamics in the digital age (Cultural Transformations in the Digital Age and Digitalisation and Social Transformation - Chanse-192)*. Partnerami projektu były: University of

Helsinki, Adam Mickiewicz University in Poznań, Lithuanian Centre for Social Sciences, University of Roehampton, University of Iceland, Tampere University, Center of excellence in the History of Experience (HEX), Tampere Universities, University of Milan, Icelandic Women's Rights Association, Martynas Mazvydas National Library of Lithuania, Kaunas County Women's Crisis Centre, Gender Initiatives Center. Projekt nie został zakwalifikowany do finansowania. Jako jeden z wykonawców /partnerów międzynarodowego projektu Habilitantka reprezentowała Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu z projektem *From impunity to justice: strategies to address online and ICT facilitated violence against women*. Obecnie uczestniczy w międzynarodowym zespole badawczym, który przygotowuje projekt badawczy *Policing crises: history, representation, practice* w ramach konkursu HERA and CHANSE Call for Proposals *Crisis - Perspectives from the Humanities*. W skład konsorcjum wchodzi następujące instytucje: Geography and Sustainable Development University of St. Andrews, Department of Constitutional Law Adam Mickiewicz University in Poznań, Department of Labour Law and Social Security University of Cadiz, IT University of Copenhagen, Department of Innovation and Governance Tallinn University of Technology, Stockholm University. Jako jeden z wykonawców /partnerów projektu reprezentuje Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Ponadto Habilitantka bierze udział w innych programach europejskich lub w innych programach międzynarodowych. Warto tu odnotować, że po doktoracie Kandydatka uzyskała zaproszenie przez agendę ONZ - UN Women do udziału w międzynarodowym projekcie badawczym *Ensuring Gender Equality in Constitutions: Engaging the Next Generation of Stakeholders* w programie *Global Gender Equality Constitutional Database* (09.2016 r. - 12.2017 r.).

Także po doktoracie Habilitantka uczestniczyła w innych aniżeli wyżej wskazane i omówione projekty, w tym w ogólnopolskim projekcie *Prawnicy na rzecz Równości oraz Lokalne platformy współpracy* zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego. Założeniem projektu była budowa lokalnych platform współpracy pomiędzy prawnikami - praktykami a lokalnymi organizacjami antydyskryminacyjnymi. Projekt miał na celu uruchomienie systemowej współpracy pomiędzy tymi podmiotami. Materialnym dowodem sukcesu projektu było wydanie

publikacji pt. *Współpraca samorządów prawniczych i organizacji pozarządowych Pro Bono dla równości*. Przewodnik, 2016 r., ISBN 978-83-944572-0-4.

Aktualnie Habilitantka bierze m.in. udział w międzynarodowym zespole badawczym, przygotowującym projekt badawczy nt. *Policing crises: history,*

representation, practice, w ramach konkursu HERA and CHANSE Call for Proposals Crisis – Persepective from the Humanities. Projekt obejmuje sześć podmiotów międzynarodowych takich m.in. jak: Uniwersytet w Sztokholmie, Dep. of Labour Law and Social Security Univ. of Cadiz, IT Univ. of Copehagen i in.

Nic dziwnego, że tak znaczna aktywność badawcza spotkała się z docenieniem i nagrodami, w tym z trzyletnim Stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców w 2017 roku (nr rej.: 291/STYP/12/2017), a także z nagrodami Rektora Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Dziekana Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu tegoż Uniwersytetu. Uzasadnieniem dla tych nagród były znaczące osiągnięcia badawcze i duża na tym polu aktywność Habilitantki (nagroda indywidualna II stopnia w 2016 r. i nagroda w 2018 r.). W 2016 r. do nagród doszedł Medal Młodego Pozytywisty za osiągnięcia naukowe od Towarzystwa im. Hipolita Cegielskiego . Wszystko to uzasadnia przyjęcie ustalenia, że Habilitantka wykazała się znaczącą aktywnością w pozyskiwaniu grantów i za ich realizację uzyskiwała pochwały i nagrody.

6. Nie inaczej wygląda ocena dorobku Habilitantki w kwestii wykazywania się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej. Habilitantka z powodzeniem udokumentowała osiągnięcia na tym polu. Z całej dokumentacji w przewodzie habilitacyjnym dowiadujemy się, że Kandydatka już przed uzyskaniem stopnia doktora odbyła 6-miesięczny staż naukowy (01.02.2009 r. -31.07.2009 r.) w Instytucie im. Ludwiga Boltzmanna w Wiedniu, w ramach którego pracowała nad indywidualnym projektem badawczym pt. *Human rights of individuals who are not nationals of the county in which they live and asylum seekers*. Podczas pobytu w Instytucie Praw Człowieka w Wiedniu została zaproszona do udziału w zespole badawczym pracującym nad problemami *Antidiskriminierung, Asyl!, Migration*. Pozostając pod opieką naukową Profesora Manfreda Nowaka, byłego Specjalnego Sprawozdawcy ONZ ds. Tortur, miała szansę przeprowadzenia analizy prawnej ochrony cudzoziemców przed wydaleniem w kontekście zasady *non-refoulement* na podstawie art. 3 Konwencji o zakazie tortur.

Ta sfera aktywności naukowej Habilitantki udatnie została poszerzona po uzyskaniu stopnia doktora. Odbyła wówczas staże naukowe w liczących się w Europie i na świecie zagranicznych ośrodkach naukowych lub

akademickich. Lista ta jest naprawdę (jak na tamten etap kariery naukowej) imponująca i kryterium wymagane w tym zakresie, w moim przekonaniu, zostało spełnione z dużym naddatkiem. Są to w szczególności:

- a) American University Washington College of Law (19.09.2015 r. - 28.09.2015 r.)- staż związany z realizacją projektu badawczego *Dialog sądowych organów ochrony praw jednostki w multientrycznym porządku prawnym*. W ramach seminarium zorganizowanego przez prof. Jayesha Rathoda został wygłoszony wykład *Migration and fundamental rights*;
- b) School of Law Queen Mary University of London (01.09.2016 r. - 30.09.2016 r. - staż związany z realizacją projektu badawczego *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydalenkowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* w ramach grantu NCN;
- c) Universite Libre de Bruxelles (18.06.2017 r. - 30.06.2016 r.) - staż związany z realizacją projektu badawczego *Dostęp cudzoziemca do akt w procedurze wydalenkowej w świetle prawa polskiego i europejskiego* w ramach grantu NCN;
- d) College of Law Syracuse University, Stany Zjednoczone (10.02.2018 r. - 23.02.2018 r.) - staż związany z prowadzeniem badań dotyczących inwigilacji i ochrony danych osobowych. Habilitantka wygłosiła wówczas wykład gościnny na zaproszenie nt. *The Rights of Emigres to be Protected Under International Law from Arbitrary Expulsion*;
- e) Walther Schiicking Institute for International Law Christian-Albrechts Universitat, Kilonia (01.03.2019 r. - 31.05.2019 r.) - staż związany z prowadzeniem badań dotyczących prewencyjnego nadzoru nad danymi;
- f) Department of Italian and Supranational Public Law, University of Milan (29.10.2022 r. - 07.11.2022 r.) - staż związany z realizacją projektu badawczego *Risks inherent in the processing of airline passengers 'personal data*. W trakcie stażu udział w seminarium naukowym *AI and Fundamental Rights*, podczas którego został wygłoszony referat nt. *Profiling and discrimination by algorithms in the context of the PNR Directive*. Jeśli do tej sfery aktywności naukowej Habilitantki dodamy jeszcze Jej ogromną naukową (ale też w zakresie ich organizacji) aktywność konferencyjną krajową i zagraniczną, to zaiste dorobek stricte naukowy Kandydatki musi być uznany za imponujący. Kandydatka dokumentuje bowiem po uzyskaniu stopnia naukowego doktora aktywny udział w 34

konferencjach naukowych w rolach : referentki (26), moderatorki paneli (2), autorki komunikatów naukowych(4) albo wykładowcy-eksperta albo wykładowcy wygłaszającego wykład plenarny podczas konferencji na zaproszenie (2). Habilitantka uczestniczyła w licznych międzynarodowych konferencjach naukowych, w tym w Brnie, w Mediolanie (kilka razy), w Helsinkach, w Paryżu, w Berlinie, w Waszyngtonie, w Brukseli , w Skopje oraz w Wiedniu.

- a) W sferze naukowej należy wziąć jeszcze pod uwagę aktywność recenzencką Habilitantki w zakresie recenzowania projektów badawczych i publikacji naukowych. I tutaj warto odnotować dodatkowo Jej aktywność następującą : od 2018 r. jest ekspertką Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA) powołaną do oceny merytorycznej wniosków składanych w ramach konkursu im . M. Bekkera;
- b) Pracowała jako członkini Zespołu Ekspertów NCN do oceny merytorycznej wniosków składanych w ramach konkursu Preludium /Sonata (2016 r.);
- c) W latach 2013-2019 była recenzentką w czasopiśmie naukowym „Kobieta i Biznes”;
- d) Jest członkinią Rady Naukowej portalu publikacyjnego UAM Publikacje.amu.edu.pl

Ponadto Kandydatka uczestniczy w pracach międzynarodowej, interdyscyplinarnej sieci naukowców *Women and Gender in Global Affairs Network (WGGA)* założonej przez prof. Yasmine Ergas z School of International and Public Affairs, Columbia University.

Od 2015 r. współpracuje z „MIGRA -TEAM" tj. z grupą badaczy prawa i polityki migracyjnej. Grupa ta powstała w 2015 r. w ramach Programu analityczno-badawczego Instytutu na rzecz Państwa Prawa we współpracy z Instytutem Europeistyki KUL. Samo w sobie jest to świadectwo utrzymywania profesjonalnych kontaktów naukowych również wewnątrz kraju.

Ponadto w czasie od 2015 r. do 2022 r. Habilitantka współpracowała z Centrum Badań nad Migracjami (CeBaM) na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

7. Bardzo poprawnie wygląda także sfera realizacji dydaktyki, pracy organizacyjnej na rzecz Uczelni oraz aktywność na niwie popularyzacji nauki i wiedzy.

W pracy w Zakładzie Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji UAM Habilitantka prowadzi wykłady i ćwiczenia dla studentów na kierunkach: Prawo, Prawo europejskie, Administracja oraz *European Legal Studies*.

Przed uzyskaniem stopnia doktora prowadziła ćwiczenia z prawa konstytucyjnego na kierunku Prawo. Po uzyskaniu stopnia doktora prowadzi ćwiczenia z prawa konstytucyjnego oraz wykłady zarówno w języku polskim, jak i angielskim z następujących przedmiotów: *Prawa człowieka i ich ochrona, Free Movement of Persons and the Migration Policy in the EU, Introduction to the European Migration Law* oraz *Constitutionalism: European and International Perspectives*. Ponadto pełni funkcję tutora dla studentów Międzyobszarowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych i Społecznych UAM.

Jest autorką sylabusu przedmiotu do wyboru *Prawo antydyskryminacyjne* (w wymiarze 30 godzin), który prowadziła przez trzy lata - 2015/2017. Współpracowała także dydaktycznie w zakresie prawa konstytucyjnego z Wyższą Szkołą Bankową w Poznaniu w latach 2017-2018.

Bardzo dobra znajomość języka angielskiego sprawiała, że w roku 2016 i w roku następnym 2017 powierzano Jej wykłady w języku angielskim w czasie I i II edycji międzynarodowej szkoły letniej *Refugees and Migrants in International Human Rights Law*, zorganizowanej przez Poznańskie Centrum Praw Człowieka Instytutu Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk. W czasie od 30.11.2015 r. do 03.12.2015 r. prowadziła wykłady gościnne w języku angielskim *Constitutionalism in a European and International Perspective and Non-Refoulement and the Current European Migration Crisis* (8h) dla studentów zagranicznych na Faculty of Law University of Antwerp (Belgia) w ramach programu Staff mobility for teaching Erasmus+. To dodatkowy dowód na realne posiadanie znacznych kwalifikacji naukowych przez Kandydatkę.

Jeśli uznamy wagę procesu popularyzacji nauki, a powinniśmy uznać, to nie sposób nie dostrzec i na tym polu osiągnięć Habilitantki, która

prowadziła wykłady otwarte popularyzujące wiedzę z zakresu międzynarodowej ochrony praw człowieka dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych i nigdy nie odmawia takim zaproszeniom. Wykłady i warsztaty takie obejmowały np. problemy *Poszanowanie i ochrona praw mniejszości; Przeciwdziałanie dyskryminacji;*

Poznaj swoje prawa. Podstawy prawa antydyskryminacyjnego.

8. Znacząco prezentuje się także **aktywność Habilitantki na niwie organizacyjnej**, bowiem aktywnie uczestniczy w życiu Wydziału Prawa i Administracji UAM. Była członkinią Zespołu Oceniającego Nauczycieli Akademickich w kadencji 2016-2020. Jest członkinią - Sekretarzem Uczelnianej Komisji Wyborczej UAM na lata 2020-2024, odpowiada za współpracę Wydziału z Liceum im. Adama Asnyka w Kaliszu. W 2020 r. za tę swoją aktywność uzyskała nagrodę II st. Rektora UAM.

Od 2020 r. jest Pełnomocniczką Dziekana ds. Studenckiego Laboratorium Mentoringu. Opracowała i wdrożyła Program tej inicjatywy skierowany do studentów III, IV i V roku jednolitych studiów magisterskich na kierunku Prawo oraz do studentów I i II roku uzupełniających studiów magisterskich na kierunku Administracja. Udział w Programie pozwala studentom na doskonalenie kompetencji zawodowych poprzez pracę wraz z mentorem nad wybranymi zagadnieniami prawnymi z określonych obszarów tematycznych. Organizuje również cykliczne spotkania z ekspertami (praktykami), absolwentami UAM, by studenci korzystali z rad i sugestii ekspertów w zakresie kreowania własnej kariery prawniczej w biznesie.

Nie do przecenienia jest także istotny **wkład Habilitantki we współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym**. Dorobek w tym zakresie polega na reprezentowaniu organizacji The Compostela Group of Universities (CGU) w organizacji międzynarodowej SAR - Scholars at Risk Network. W 2022 r. w uznaniu wkładu pracy w tę działalność Habilitantka otrzymała nagrodę od organizacji Scholars at Risk w podziękowaniu za wybitne zaangażowanie w ochronę prześladowanych naukowców i promowanie wolności akademickiej. Ponadto Kandydatka przygotowała opinię doradczą na temat art. 5 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - „Równość i niedyskryminacja” i brała udział w debacie doradczo-programowej poświęconej kwestiom równości i niedyskryminacji na zaproszenie Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych, Warszawa 21.07.2016 r., a wreszcie uczestniczyła w ogólnopolskim projekcie *Prawnicy na rzecz Równości. Lokalne platformy współpracy* zorganizowanym przez Polskie Towarzystwo Prawa Antydyskryminacyjnego. Założeniem projektu była budowa lokalnych platform współpracy pomiędzy prawnikami – praktykami, a lokalnymi organizacjami antydyskryminacyjnymi. Projekt miał na celu uruchomienie systemowej współpracy pomiędzy tymi podmiotami. Efektem projektu było wydanie publikacji *Współpraca samorządów prawniczych i organizacji pozarządowych*

Pro Bono dla równości. Przewodnik, 2016 r., ISBN 978-83-944572-0-4.

Mając na względzie powyższe ustalenia, działalność dydaktyczną i organizacyjną Habilitantki oceniam jako bardzo znaczącą.

9. Konkluzja

Biorąc pod uwagę imponujący dorobek naukowy Habilitantki, stanowiący znaczny wkład w rozwój nauk prawnych, jak również pozytywnie oceniając Jej istotną aktywność naukową, dydaktyczną i organizacyjną, stwierdzam, że osiągnięcia Pani doktor **Julii Wojnowskiej-Radzińskiej** spełniają wymogi określone w art. 219 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce względem osób ubiegających się o stopień doktora habilitowanego. W związku z tym wnoszę o dopuszczenie Habilitantki do dalszych czynności w postępowaniu.

Prof. dr hab. Zbigniew Witkowski

Toruń, 20 stycznia 2024 r.